

Usmjerenost na dobrobit djeteta u osjetljivim situacijama

Rusan, Marica

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:666835>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Marica Rusan

USMJERENOST NA DOBROBIT DJETETA U
OSJETLJIVIM SITUACIJAMA

Završni rad

Zagreb, srpanj, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime prvostupnika: Marica Rusan

**TEMA ZAVRŠNOG RADA: USMJERENOST NA DOBROBIT
DJETETA U OSJETLJIVIM SITUACIJAMA**

MENTOR: doc.dr.sc. Adrijana Višnjić Jevtić

Zagreb, srpanj, 2022.

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

kojom ja, Marica Rusan, studentica Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, smjer Rani i predškolski odgoj i obrazovanje, kao autorica završnog rada s naslovom: **USMJERENOST NA DOBROBIT DJETETA U OSJETLJIVIM SITUACIJAMA**, izjavljujem da sam završni rad izradila samostalno pod mentorstvom doc.dr.sc.Adrijane Višnjić Jevtić. Tuđe teorije, stavove, spoznaje, zaključke i zakonitosti sam izravno ili parafrazirajući navela u radu i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama sukladno odredbama Pravilnika i završnom radu Učiteljskog fakulteta u Zagrebu.

Studentica:

Marica Rusan

3. godina Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

Sadržaj	
Sažetak	1
Summary	2
1. UVOD	3
2. USMJERENOST NA DIJETE U ODGOJNO OBRAZOVNIM USTANOVAMA	4
2.1. Povijesni pregled razvoja usmjerenosti na dijete	5
2.2. Suvremeni pristupi usmjerenosti na dijete	6
3. DOBROBIT DJETETA	9
3.1. Djelovanje u skladu s dobrobiti djeteta	9
3.2. Osiguravanje dobrobiti za dijete prema NKRPOO (2015)	11
4. OSJETLJIVE SITUACIJE I NJIHOVI UTJECAJI NA DOBROBIT DJETETA	14
4.1. Siromaštvo	15
4.1.1. Rizik od siromaštva predškolske djece u Hrvatskoj	16
4.2. Razvod braka roditelja i vrste razvoda	18
4.2.1. Prijateljski razvod braka	20
4.2.2. Razvod kao sklapanje posla	20
4.2.3. Visokokonfliktni razvod	20
4.3. Smrt bliske osobe	21
4.3.1. Pet faza tugovanja prema Profaci	23
5. ULOGA ODGOJITELJA U OSJETLJIVIM SITUACIJAMA	24
5.1. Važnost partnerstva i suradnje tijekom osjetljivih situacija	27
6. ZAKLJUČAK	29
LITERATURA	31

Sažetak

U ovom radu pobliže će se objasniti važnost i načini usmjerenosti na dobrobit djeteta u osjetljivim situacijama poput smrti bliske osobe, razvoda braka djetetovih roditelja te smrti djetetove bliske osobe. Usmjerenost na dobrobit djeteta iz perspektive odgojno-obrazovnih djelatnika, odgojitelja, te djetetovih roditelja trebala bi biti zajednički cilj njihova odnosa. Kako bi usmjerenost na dobrobit djeteta doista bila ona primarna, potrebno je osvijestiti prethodna saznanja, shvaćanja i doživljavanja djeteta i čitavog odgojno-obrazovnog sustava, od njega uzeti najbolje i isto primijeniti u novom, holističkom pristupu djetetu. Kroz novije se pristupe dijete poštuje kao aktivnog sukonstruktora vlastitog znanja, kao onog koji nije u fazi djetinjstva da bi ga se pripremilo za budući život; već samo djetinjstvo ima svoje vrijednosti i kulturu koja mu se ne može oduzeti. No ipak, različitim obiteljskim situacijama dijete je dovedeno u stresno i rizično stanje po njegovu dobrobit. Rizik od siromaštva, razvod njegovih roditelja ili pak smrt djetetove bliske osobe, sve su situacije s kojima se dijete mora suočiti. Najbolji način za suočavanje s novonastalim osjetljivim situacijama je usmjerenom djelovanje odgojitelja te djetetovih roditelja. Usmjerenim, partnerskim i poštujućim međusobnim odnosom, moguće je poduzimati korake koji bi spriječili narušavanje djetetove dobrobiti i svih njemu propisanih prava. Različitim zakonima, propisima i uredbama, djetetu su ista prava zagwarantirana, a u osjetljivim situacijama ona ponajviše ovise o djelovanju i odnosima odraslih. Odrasli svojim kompetentnim i usmjerenim djelovanjem mogu smanjiti ili u potpunosti spriječiti bilo kakve negativne utjecaje istih osjetljivih situacija, poput siromaštva, smrti bliske osobe ili pak razvoda djetetovih roditelja, na dobrobit istog djeteta i njegov optimalan rast i razvoj. Zajedničkom suradnjom i partnerstvom, koje u središtu ima osiguravanje dobrobiti djeteta, neovisno o osjetljivoj situaciji, takvu će lakše premostiti i stvoriti još jače kvalitetnije odnose, a djetetu pružiti lakše i sigurnije proživljavanje dovoljno stresnih i osjetljivih novonastalih situacija u njegovom životu.

Ključne riječi: *usmjerenost na dijete, dobrobit djeteta, osjetljive situacije, partnerstvo i suradnja, uloga odgojitelja i roditelja*

Summary

This paper will explain the essence and focus on children's well-being in sensitive situations such as the death of a close person, the child's parent's divorce or the death of a person close to a child. From the perspective of educators, social workers, and the child's parents, the child's well-being should be a common goal in their relationship. In order for the focus on the child's well-being to indeed be principal, it is necessary to revitalise past knowledge, understandings and experiences of a child and the entire educational system, take the best from it and apply it to a new, holistic approach to the child. Through recent approaches, the child has been respected as an active co-constructor of his own knowledge, as one who is not only in the phase of childhood to prepare him for future life; rather a childhood that has its values and culture that cannot be taken away from it. However, various family situations bring a child to stressful and risky states for his wellbeing. The risk of poverty, a child's parent's divorce, or the death of a close person to a child are all situations that a child must face. The best way to deal with emerging sensitive situations is through directed action of social workers and the child's parents. With a directed, associative and respectful relationship, it is possible to take steps to prevent the violation of the child's well-being and all rights prescribed to him. Different laws, regulations and ordinances guarantee the same rights for a child, which especially depend on the actions and relations of the adults in sensitive situations. With their competent and directed action, adults can reduce or completely prevent any negative effects of sensitive situations, such as poverty, death of a close person or child's parent's divorce, on the child's well-being and its optimal growth and development. With cooperation and partnership, that focus on ensuring the child's well-being, regardless of the sensitive situation, it will be easier to get across it and create even stronger relationships and enable the child to have an easier and safer experience of new stressful and sensitive situations in life.

Key words: *focusing on a child, child's well-being, sensitive situations, partnership and cooperation, the role of social workers and parents*

1. UVOD

Kroz povijest djeteta i njegova uloga u društvu doživljavali su različite promjene, no svaka je odluka donesena u skladu s tim trenutnim vremenom i dostupnim spoznajama o djetetu i njegovu razvoju. Profesionalnim razvojem odgojno-obrazovnih djelatnika te istraživačkim interesom svakog pojedinca, djetinjstvo i djeteta kao njegov aktivni subjekt nisu više promatrani iz nadređene perspektive, već jednako važne sukonstruktorske razine. Djeteta dolazi u središte istraživanja i učenja, prijenos znanja i zadani okviri koje treba ispuniti trebali bi nestati, te tako djetinjstvu dopustiti da se kontekstualizira u relaciji s određenim prostorom i vremenom te kulturom, i iz njih izvući ono najbolje. Usmjerenost na djeteta nije jednostavan i linearan proces u kojem nema promjena i prilagodbi. Svako je djeteta različito, te mu je potrebno pristupiti na njemu individualno potreban i prilagođen način. Sam proces usmjerenosti na djeteta treba biti praćen osiguravanjem dobrobiti za njega, točnije, djelovanje treba pratiti najbolji interes djeteta, a upravo njime se ovaj rad najviše bavi. Također, djetetova prava i dužnosti odgojno-obrazovnih ustanova i obitelji propisana su različitim dokumentima poput: Konvencije o pravima djeteta, Obiteljsko pravnim zakonom te Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Odgojno-obrazovne ustanove, odgojitelji, djeteta i njegova obitelj su u stalnoj uzajamnoj interakciji te djeluju jedni na druge. Različitim životnim okolnostima djeteta je dovedeno u osjetljive situacije koje mogu negativno utjecati na njegovu dobrobit. Odgojitelj će vlastitim profesionalnim kompetencijama poticati dvosmjernu komunikaciju, suradnju i samo partnerstvo s djetetovim roditeljima, skrbnicima kako bi zajedničkim djelovanjem djetetu bio osiguran optimalan rast i razvoj bez trajnih subjektivnih, obrazovnih i socijalnih nazadovanja za djeteta.

2. USMJERENOST NA DIJETE U ODGOJNO OBRAZOVNIM USTANOVAMA

Usmjerenost na dijete može se sagledati iz više različitih perspektiva te samim time imati više različitih područja djelovanja na dječji rast i razvoj; ovisno o kontekstu sagledavanja, nacionalnoj politici neke države te ciljevima i vrijednostima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja iste ustanove (Bogatić i sur., 2017). Upravo zbog spomenutih različitih varijabli o kojima ovisi tumačenje i djelovanje usmjereno na dijete, svaka odgojno obrazovna ustanova treba kontinuirano raditi na upoznavanju i unapređenju vlastite kulture što nikako nije kratkotrajan proces. Prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) kulturu svakog vrtića je moguće prepoznati prema razini upravljenosti na kontinuirano učenje i istraživanje odgojno-obrazovne prakse u svrhu unapređenja iste. Samim time odgojitelj koji je spreman na vlastito cjeloživotno učenje, lakše će i ispravnije prihvaćati i poimati dijete kao aktivnog sukonstruktora znanja, a ne kao objekt kojemu se prenosi znanje. Upravo je to prijelaz kojem ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja teže; a to Doddington i Hilton (2007, prema MiCreate 2019) opisuju kao proces prijelaza od pitanja: kako naučiti djecu nečemu što je odraslima važno, do pitanja: kako djeci osigurati poticajno okruženje koje će im dopustiti aktivnu participaciju i ostvarenje kao subjekta vlastitog života.

Odgojitelj je kao profesionalac odgovoran za spomenuto poticajno okruženje koje će djetetu pružiti sigurnosti i slobodu za istraživanje i otkrivanje novih spoznaja. Prema Slunjski (2008) odgojno-obrazovna ustanova, dječji vrtić, trebao bi se percipirati kao zajednica koja uči te je jedino tako ona u cijelosti usmjerena na svako dijete i dopušta mu aktivno sudjelovanje i izgradnju znanja u interakciji s drugom djecom i odraslim članovima zajednice. Odgojitelj će upoznavanjem i otvorenošću prema djetetovim stvarnim iskustvima i interesima moći ispravno zadovoljiti njegove potrebe, ali će i moći vlastito teorijsko znanje kvalitetno i konkretno primijeniti u praksi koja će biti usmjerena na svako dijete individualno.

Postoji veliki rizik od shvaćanja odraslih, točnije odgojitelja i drugih stručnjaka u sustavu odgojno-obrazovnih ustanova, da linearno, jednosmjerno prenose i naglašavaju usmjerenost na dijete iz vlastite perspektive, odnosno, prema tome što oni misle da je i najbolje za dijete (Bogatić i sur., 2017). Takvim tumačenjem usmjerenosti na dijete uskraćuje mu se jedno od temeljnih prava propisanih Konvencijom o pravima

djeteta (1989), a to je pravo na sudjelovanje, participaciju u strukturiranju vlastitog djetinjstva.

2.1. Povijesni pregled razvoja usmjerenosti na dijete

Djetinjstvo i dijete kao njegov glavni akter su kroz povijest doživljavani i tumačeni na različite načine. Prolazili su put od marginalizacije i objektivizacije sa svrhom ostvarenja unaprijed postavljenih ciljeva i potreba pojedinaca ili, i cjelokupnog društva; pa do prihvaćanja i individualizacije. Promatrajući iz trenutnih, suvremenih perspektiva usmjerenost na dijete, tzv. tradicionalni pristupi su temeljeni na bihevizizmu i poučavanju prenošenjem znanja (Petrović-Sočo, 2009). Odgojno-obrazovne ustanove su tada usmjerene na dijete tako da mu prenose sadržaj, a ono ga pasivno prima. Iz prethodnog tumačenja proizlazi poimanje djeteta kao malog, nesposobnog i reaktivnog bića koje ne može samo odlučivati o učenju već ga se treba oblikovati i poučiti izvana. Naglaskom na gradivu i transmisiji znanja, djeca su postala receptivni objekti na koje odrasli djeluju. Takav način odgoja i obrazovanja Petrović-Sočo (2009, prema Mijatović, 2000, 48) opisuje kao planirano uvježbavanje i navikavanje kojima se od djeteta očekuju odgovarajući oblici i modeli ponašanja kao reakcija na pruženi podražaj. Ovakvi su pristupi i teorije direktno stavljali naglasak na zadovoljavanje forme i onoga što su kao pojedinci smatrali usmjerenošću na dijete, a čime se odmicalo od dječjeg samoostvarenja.

Marginalizirano djetinjstvo i dijete kao objekt istog, pristupi su usmjerenosti na dijete aktualni od antičkog razdoblja te se nazivaju „pedagogija bez djeteta“ točnije, sociocentizam (Pintar, 2020). Njime se podrazumijeva odgoj djeteta kao važan proces ulaganja u dijete koje će ostvarivati trenutne potrebe društva. Usmjerenost na dijete je u takvom kontekstu isključivo upravljena prema budućnosti, te je djetinjstvo kao takvo samo prolazna i pripremna faza za onaj budući, pravi život. Takvim pogledom na dijete, otkrivena je slika djetinjstva iz perspektive odraslih, u kojoj je dijete objekt te je njegova vrijednost kao autonomnog ljudskog bića dovedena do najniže razine (Babić, 2014). Cjelokupna usmjerenost na dijete u tom je kontekstu na razini čekanja da dijete postane odrastao čovjek, te mu na tome putu treba zrela odrasla osoba da ga nauči životu i prenese mu znanje koje mu je potrebno kako bi postao dio društvene zajednice te uspješno ispunjavao njezine zahtjeve.

Kroz takvu, i mnoge druge slične perspektive, može se uočiti izrazito jasno prihvaćanje djeteta kao bića koje je u nastajanju, dok su odrasli gotova ljudska bića. Dijete je u takvim koncepcijama trebalo prilagoditi za društvo i poslušnost autoritetu toga vremena u kojem ono živi svoje djetinjstvo. Pintar (2020, prema Milanović i sur. 2014.) sažima takve odgojno-obrazovne pristupe kao brigu i ugađanje drugima, dok se osamostaljšivanje i zauzimanje za sebe samoga u potpunosti zanemaruju. Odgojno-obrazovni proces se provodio prema propisanom kurikulumu, ako je postojao, ili nekim drugim zakonima i propisima; a preostala su se pravila također donosila mimo dječjeg glasa i želja, od strane voditelja odgojno-obrazovne ustanove, skupine.

Različitim povijesnim okolnostima, na dijete se gledalo tako da uvijek bude u središtu društva te da se čini sve na njegovu dobrobit; no svaka je kultura i njeno društvo prilagođavalo i djelovalo na dijete u skladu s trenutnim spoznajama i ključnim potrebama te znanstvenim pretpostavkama istoga vremena.

2.2. Suvremeni pristupi usmjerenosti na dijete

Nove društvene okolnosti, znanstvena dostignuća i razvoj odgojno obrazovne prakse u cjelini sa sobom donose znakovitu promjenu u odgojno-obrazovnim ustanovama. Promjene koje je potrebno prihvatiti te im pružiti priliku za provođenje u praksu; izazivaju turbulencije u svijesti učitelja, odgojitelja (Slunjski, 2009); no bez istih, dugoročna dobrobit i kvalitetna promjena glede usmjerenosti na dijete ne može biti ostvarena.

Temelji suvremenog pristupa su ujedinjeni humanističko-razvojnog koncepcijom ranog odgoja koju bi suvremeni odgojitelj trebao uskladiti s informacijama i pojedinostima o svakom djetetu kako bi mogao postaviti primjerene individualne razvojne ciljeve upravo za svako dijete (Brajković i sur., 2012). Nedvojbeno je kako su tradicionalni i suvremeni pristupi djetetu usmjereni na dobrobit djeteta, no djeluju iz vlastitih perspektiva i trenutno dostupnih spoznaja. Suvremenim se pristupom, naglasak odmiče s odgojitelja i njegove linearne transmisije znanja te usmjerava na dijete i poimanje istog kao individue, koja je samosvjesno i sposobno biće za učenje od rođenja, dok se onim prethodnim teorijskim pristupima pažnja pridavala pripremi za budućnost, a zanemarivala se sadašnjost i ono što dijete jest trenutno. Umjesto spomenute pripreme za naredno vrijeme i budući život, kroz

suvremene pristupe njeguje se pružanje kvalitetnog odrastanja u sadašnjem vremenu. Osnovna svrha odgojno-obrazovnih ustanova više nije pripremiti dijete za školu i služenje zadovoljavanju društvenih potreba; već omogućiti cjeloviti razvoj djeteta koji proizlazi iz holističkog shvaćanja svijeta koji označava i pruža cjeloviti rast i razvoj te samoostvarenje pojedinca. Tako Lacković i Letina (2021), analizirajući cjeloviti pristup poučavanju, polaze od više različitih istraživanja te zaključuju da se spomenutim cjelovitim pristupom poučavanju nastoje aktivirati svi aspekti osobnosti djeteta s jasnim ciljem cjelovitijeg i sveobuhvatnijeg učenja djeteta. Rekonstrukcijom i primjenom novih znanja i spoznaja koje proizlaze iz takvog integriranog i višeslojnog pristupa i shvaćanja, stvara se prilika za napretkom i odmakom od rascjepkane prakse.

Kako bi principi i određenja suvremenog pristupa doista bili distancirani od onog prethodnog, dijete se u suvremenom principu percipira kao aktivni sudionik vlastitog učenja (Pintar, 2020, prema Petrović-Sočo, 2009a). Dijete nije dio sustava odgoja i obrazovanja kako bi ga se primarno odgojilo i nešto naučilo; ono uči jednako kao i odgojitelj i učitelj, razvija se i samoodgaja, te ga se smatra tvorcem i interpretatorom vlastite stvarnosti. Njegujući takav pogled, ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, bi trebale predstavljati mjesto zajedničkog življenja u ravnopravnosti njenih aktera, djece i odraslih (NCVVO, 2012).

Iako se djetetova znanja i spoznaje razlikuju od odraslih, nikako ne bi smjela biti manje vrijedna i važna ili pak u podređenom odnosu na odrasle. Postavljenim suvremenim ciljevima koji su, prije svega, usmjereni na dobrobit djeteta i njegov sveobuhvatan razvoj te djelovanje u vidu najboljeg interesa djeteta, neki autori dovode u pitanje djetetovu slobodu; agentnost. Prema Babić (2014) agentnost definirana u suvremenim teorijama predstavlja dječju mogućnost samostalnog djelovanja u relaciji na vlastiti život i život svega što ga okružuje. Djetinjstvo je danas pod sve većim utjecajem i kontrolom odgojno-obrazovnih stručnjaka, profesionalaca i institucija koje rade s djecom, a time potrebe djeteta i njegov najbolji interes postaju konstrukti odraslih, a ne djeteta; što mnogi kritičari navode kao zamku suvremenih teorija usmjerenih na dijete. Nadalje, u opoziciji narušavanja agentnosti djeteta, nalazi se sloboda djeteta i djetinjstva koje treba zaštititi. Upravo tu zaštitu koja je svakome djetetu potrebna jer se ono fizički i psihički razvija, odrasle osobe pružaju u njihovim životima te dijete stavljaju u središte vlastitog djelovanja, ali ovaj put kao ravnopravnog člana kojem se nešto daje, ali se zasigurno ima i što primiti od njega.

Takvom se usmjerenošću na dijete istome daje sloboda, odnosno autonomija, ali se poštuje i njegova ovisnost o drugima, te ga se na toj razini pomaže i usmjerava, a sve to u kontekstu najboljeg interesa djeteta samoga.

3. DOBROBIT DJETETA

Pojmom dobrobiti djeteta nastoji se obuhvatiti više dimenzija djetetova života, poput tjelesne, materijalne, subjektivne i psihološke dobrobiti, a ponajviše se dobrobit odnosi na djetetovo optimalno funkcioniranje te njegovo iskustveno učenje i življenje. Dijete kao socijalno biće je svojim rastom i razvojem pod utjecajem svih ostalih socijalnih konstrukta koji ga okružuju, što je Bronfenbrenner 1970. godine opisao kroz svoju ekološku teoriju u kojoj je prikazao kontekst odrastanja djeteta s međudjelovanjem različitih socijalnih okruženja. Njegovom je teorijom prikazana kompleksnost interakcija i međudjelovanja različitih sustava na djetetovu dobrobit, no u istoj dijete nije pasivni sudionik, već svojim djelovanjem može interakcije oblikovati. Dobrobit djeteta može se promatrati iz više različitih zakonskih i propisanih okvira, poput, Konvencije o pravima djeteta (1989) i Nacionalni kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) koji će biti objašnjen u nastavku. Neovisno o dokumentu koji govori o dobrobiti djeteta i definiciji kojom ju on objašnjava, svaki ističe nužnost osiguravanja dobrobiti u praktičnom životu svakoga djeteta.

3.1. Djelovanje u skladu s dobrobiti djeteta

Donošenje odluka i djelovanje u skladu s dobrobiti djeteta nikako nije jednostavan i linearan proces te upravo iz svoje složenosti proizlazi važnost uvida u dječje mišljenje koje nikako ne smije ostati podređeno i unaprijed zaključeno od odraslih. Dječja perspektiva o vlastitoj dobrobiti koja im pripada, rijetko je istraživana i uvažavana tema kada se govori o usmjerenosti na dobrobit djeteta, no prema Višnjić Jevtić i Visković (2021) upravo je ona ključna za bolju budućnost odgoja i obrazovanja djeteta gdje ono neće biti objekt kojim se upravlja u procesu, već aktivni sukonstruktor i prije svega slobodna i samosvjesna osoba. McAuley i Rose (2010) u svojoj knjizi ističu važnost doprinosa dječje perspektive na dječji život i djelovanje na isti, ali još važnijim smatraju doprinos koji djeca daju teoriji i praksi koja se mora razvijati u smjeru djelovanja u skladu s dobrobiti svakoga djeteta individualno. Tako prema Šeparović (2014) i cjelokupnoj obiteljsko-pravnoj teoriji, djelovanje na dobrobit djeteta predstavlja najviše dobro za svako dijete na njegovoj individualnoj razini. Odrasli: djetetova obitelj, a ponajviše i odgojno-obrazovni djelatnici bi trebali, imajući u vidu najveće dobro, točnije: najbolji interes djeteta, odlučivati o temama koje se tiču samog djeteta. Drugim riječima, trebali bi se staviti u poziciju djeteta, istražiti njegove

želje, preferencije i trenutna stajališta, a tek onda, razmatrajući sve navedeno donijeti odluku. Poštujući različitost i uvažavajući posebnosti svakog djeteta, njegova se dobrobit može promatrati iz perspektive o pravu djeteta, gdje se jedino uvidom u dječja stajališta i vrednovanjem istih kao neophodnih pri donošenju odluka, djeci ne uskraćuje pravo slobode. Djelovanje u skladu s najboljim interesom za dijete time bi trebao biti postupak donošenja odluke koja je usklađena s onim što bi i samo dijete za sebe odlučivalo kada bi za to bilo sposobno.

Isti položaj djeteta, u procesu djelovanja na djetetov rast i razvoj, nužne su osigurati sve države koje su usvojile međunarodni dokument: Konvenciju o pravima djeteta (1989), koja u svojim načelima navodi temelje za sva dječja prava koja su u njoj navedena. Tako je prema Konvenciji o pravima djeteta (1989) istaknuta neminovna potreba da se svakome djetetu mora omogućiti da bude aktivni sudionik u rješavanju svih pitanja, donošenju svih odluka i izvršenju svih postupaka koji se tog djeteta tiču, te je u tim procesima najvažnija dobrobit samog djeteta. Također je navedeno kako je jednaka odgovornost na državi, sustavu u kojem dijete živi i obitelji, točnije djetetovim skrbnicima; da mu se omogući najadekvatniji rast i razvoj na svim područjima njegova života, uključujući obrazovanje, zdravlje, kulturni i socijalni razvoj djeteta.

O djelovanju na dobrobit djeteta Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku Republike Hrvatske i UNICEF-om je 2017. godine izdalo prijedlog dokumenta kojim bi se detaljnije i konkretnije opisala dobrobit djeteta, preciznije: indikatori dobrobiti djeteta. Prema istom dokumentu svaki suvremeni pristup, koji je usmjeren na dobrobit djeteta i djelovanje u tom smjeru, treba imati jasno definirane pokazatelje dobrobiti i deprivacije djece, a time bi pridonio djelotvornom i društveno odgovornom djelovanju za djecu. Također, istaknuto je djelovanje u vidu dobrobiti djeteta, s naglaskom na osiguravanju subjektivne perspektive svakog djeteta na vlastiti život, te uvijek obvezatan multidimenzionalan pristup istom djelovanju. Temeljne domene dobrobiti djece kao prijedlog istog dokumenta za razvoj indikatora dobrobiti u Republici Hrvatskoj su sljedeće:

1. Zdravlje
2. Obrazovanje
3. Obiteljski odnosi

4. Subjektivna i psihološka dobrobit
5. Materijalna dobrobit i siromaštvo
6. Odnosi s vršnjacima i rizična ponašanja
7. Sudjelovanje
8. Sigurnost djece – integrativna domena
9. Ranjive skupine/djeca u ranjivim situacijama – integrativna domena

Upravo te domene trebale bi pridonijeti boljem djelovanju u skladu s dobrobiti djeteta u RH, ali i boljem razumijevanju prava i kvalitete djece te svoje djelovanje konkretno usmjeriti na prioritetne probleme vezane uz živote djece u vlastitoj državi; poput siromaštva, djece u procesu razvoda roditelja ili situacija sa smrću bliske djetetove osobe.

3.2. Osiguravanje dobrobiti za dijete prema NKRPOO (2015)

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (MZOS, 2015) svojim sadržajem određuje polazišta, vrijednosti, načela i ciljeve kao niti vodilje za pravilno oblikovanje odgojno-obrazovnog procesa i njegov kontinuirani napredak. Kao sastavni dio ciljeva Nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, navedeno je osiguravanje dobrobiti za dijete koje implicira na usmjerenost oblikovanja odgojno-obrazovnog procesa na samo dijete i njegovu dobrobit. Djelovanje u skladu s dobrobiti djeteta od strane odgojitelja i drugih stručnjaka u području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja podrazumijeva da isti imaju znanja o razvoju djeteta, djetinjstvu te o svim aspektima koji utječu na njega. Također se stavlja naglasak na planiranju odgojno-obrazovnog procesa koji je usmjeren na sagledavanje načina na koji se dobrobit može ostvariti, a nikako ne na odvojene ciljeve i sadržaje učenja. Istaknuta je važnost složenosti osiguravanja dobrobiti u kojoj je u najvećoj mjeri integrirano zdravo individualno funkcioniranje, ali i pozitivni socijalni odnosi u kvalitetnom okruženju svakoga vrtića. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje u svoje ciljeve vezane uz osiguravanje dobrobiti za dijete ističe tri različite dobrobiti, a to su: osobna, emocionalna i tjelesna dobrobit, zatim obrazovna te socijalna dobrobit. Potonje će biti opisane u nastavku.

1. Osobna, emocionalna i tjelesna dobrobit

Ove su dobrobiti prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje opisane kao pojedinčev subjektivan, kognitivan osjećaj zadovoljstva s vlastitim životom, njegovom samoaktualizacijom te općenitim dobrim zdravstvenim stanjem. Kako bi se usmjereno i cjelovito, a ne parcijalno, djelovalo na osiguravanje navedenih dobrobiti za dijete, one bi trebale uključivati aktivnosti koje potiču i osnažuju razvoj samopoštovanja i samosvijesti kod djeteta, razvoj njegova identiteta te njegovo promišljanje i samoprocjenjivanje vlastitih aktivnosti i postignuća. Isto tako su neizostavne aktivnosti koje vode ka usvajanju higijenskih, prehrambenih i kretnih navika djeteta te one koje djeluju na djetetovu sposobnost za privremenom odgodom zadovoljavanja vlastitih trenutnih potreba.

2. Obrazovna dobrobit

Obrazovna dobrobit prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje podrazumijeva uspješno funkcioniranje te razvoj osobnih potencijala kod svakog djeteta. Aktivnosti koje bi vodile osiguravanju i ostvarivanju te dobrobiti trebale bi djelovati usmjereno na djetetovo percipiranje sebe kao osobe koja je sposobna, može i voli učiti, zatim na djetetovu visoku uključenost u odgojno-obrazovne aktivnosti, te na kontinuirano i reflektirajuće propitivanje vlastitih ideja i teorija. Uz već spomenute načine, važno je istaknuti i rad na kreativnosti i stvaralačkom potencijalu djeteta te njegovoj inicijativnosti i radoznalosti koje bi onda vodile ka novim idejama i osvještavanju procesa vlastitog učenja i djelovanja djeteta.

3. Socijalna dobrobit

Prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje socijalna dobrobit podrazumijeva uspješno interpersonalno funkcioniranje pojedinca te razvoj njegovih socijalnih kompetencija. Kako bi se uspješno osigurala socijalna dobrobit svakome djetetu, ona bi trebala uključivati aktivnosti koje bi djelovale na djetetovo percipiranje sebe samoga kao važnog dijela zajednice te njegovo etično, solidarno i tolerantno ponašanje u komunikaciji sa drugima. Nadalje, trebale bi uključivati i aktivno sudjelovanje, pregovaranje i konstruktivno rješavanje konfliktnih

situacija te nastajanje osjećaja prihvaćenosti i pripadanja gdje isto dijete razumije i prihvaća druge i različite; usklađeno je s obrascima, pravilima i normama socijalne zajednice koja ga okružuje, te rado i iskreno razvija i uspostavlja kvalitetne odnose s drugom djecom i odraslima.

4. OSJETLJIVE SITUACIJE I NJIHOVI UTJECAJI NA DOBROBIT DJETETA

Različite obiteljske okolnosti, u kojima dijete živi i provodi svoje vrijeme, imaju široki spektar utjecaja na djetetovu dobrobit, njegov cjeloviti rast i razvoj koji bi trebao biti u njegovom najboljem interesu. Tijekom vremena su opisane različite promjene u obiteljima, zajednicama u kojoj dijete živi te kako se iste odražavaju na djetetovo funkcioniranje. Iste pak osjetljive situacije mogu biti i rizični faktori funkcionalnih obitelji i zajednica u kojima dijete živi, a koje potencijalno postaju disfunkcionalne te djetetova dobrobit u njima može biti ugrožena ako im se ne pristupi na ispravan i njima prilagođen način. Potreba za još većom usmjerenošću na dobrobit djeteta je neminovna upravo u takvim osjetljivim situacijama, a odgojno-obrazovni djelatnici dužni su prepoznati takve situacije i ispravno, s podržavanjem djelovati.

Od spomenutih osjetljivih situacija, svijet se u posljednjih tri godine suočava sa potencijalno najizraženijom, a to je smrt bliske osobe. Naime, pandemija bolesti Covid-19 uzrokovana novim koronavirusom (Svjetska zdravstvena organizacija, 2020) tražila je, i još uvijek traži globalne promjene u životima ljudi, neovisno o socioekonomskom statusu ili poslovnoj hijerarhiji. Tako je obiteljsko funkcioniranje dovedeno u situaciju koja je iziskivala brze i efikasne promjene, bez prethodnih priprema na iste; rad od kuće, zatvaranje odgojno-obrazovnih ustanova i slične. Tako su prema Visković i Višnjić Jevtić (2021) roditelji, djetetovi skrbnici osim svakodnevnih egzistencijalnih briga bili primorani postati odgojitelji, animatori, zdravstveni djelatnici i ponajprije što bolja i kvalitetnija zamjena za vršnjake sa kojima se djeca nisu mogla družiti. No, osim što su roditeljske uloge su umnožene te su promjene koje su roditelji proživljavali zasigurno utjecale na dobrobit djeteta, istraživanje Visković i Višnjić Jevtić (2021) pokazuje kako ta zasigurno stresna situacija svjedoči rezultatu u kojem se više od polovice ispitanika tijekom *lockdowna* izjasnilo da provodi više zajedničkog vremena sa djecom, igraju se sa djecom. Pozitivnih rezultata te svjetske osjetljive situacije zasigurno ima, no oni negativni ishodi, osjetljivi i stresni poput nedostatka interneta i informatičke osposobljenosti od strane roditelja, smrti koja je u toj situaciji bila stvarnost i učestalost, biti će opisane kroz osjetljive situacije siromaštva i smrti bliske osobe.

4.1. Siromaštvo

Prema Ajduković i sur. (2017) siromaštvo je jedna od temeljnih domena dobrobiti djeteta na koju se treba utjecati te se opisuje kao višedimenzionalan fenomen, a podrazumijeva materijalnu prikraćenost poput nedostatka novaca ili pak loše uvjete stanovanja, ali i označava stupanj dostupnosti usluga i dobara koje su neophodne za optimalan razvoj svakoga djeteta. Siromaštvom je direktno uskraćena i ograničena mogućnost djetetu da postigne svoj puni potencijal. Uzevši u obzir dobrobiti koje su nužne za osigurati svakome djetetu prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, siromaštvo će negativno djelovati na sve njih; kroz deprivacijske indikatore nemogućnosti pristupa uslugama ili osiguravanju optimalne prehrane i/ili slično. Time će dijete osim što su mu trenutno iz različitih razloga uskraćena osnovna prava prema Konvenciji o pravima djeteta, vrlo vjerojatno imati dugotrajne posljedice na mnogim područjima njegova razvoja. Upravo to u svojoj knjizi o razumijevanju dječjih života i djetetove dobrobiti opisuju McAuley i Rose (2010) govoreći kako djeca iz nižeg socioekonomskog statusa u većini slučajeva imaju veće šanse za lošijim postignućima na svim razinama, od zdravlja preko emocionalnog stanja i obrazovnog uspjeha pa kasnije do svih sljedeći poslovnih prilika koje ga čekaju.

Siromaštvo u svojoj složenosti negativno djeluje na djetetovu dobrobit te utječe na njegovu budućnost o kojoj ono ne bi smjelo strepiti od najmlađih dana. Osim deprivacijskih indikatora vezanih uz prehranu, dijete se nalazi u opasnosti od socijalne isključenosti, ponajviše se to odnosi na njegove vršnjake, okolinu u kojoj provodi najviše vremena, vrtić i školu. Utjecaj samog siromaštva iz koje god perspektive gledano, negativno djeluje na razvoj djetetove osobnosti i pogleda na svijet. U takvim je slučajevima važno osvijestiti potrebu za usmjerenošću na djetetovu dobrobit kako bi se djetetu osiguralo adekvatno okruženje u kojem ono nije prisiljeno prijevremeno odrasti i brinuti o novčanom stanju obitelji, količini obroka ili pak štednji na hrani kako bi imao za kasnije. Osvješćivanjem utjecaja i posljedica koje takva osjetljiva situacija ostavlja na djetetu, odgojno-obrazovne ustanove općenito, ali i u Republici Hrvatskoj prva su linija u sustavu koja može i treba djelovati na smanjenje negativnih utjecaja i ostvarivanje dobrobiti.

4.1.1. Rizik od siromaštva predškolske djece u Hrvatskoj

Hoće li dijete predškolskih godina u Hrvatskoj biti u riziku od siromaštva ovisi o mnogim čimbenicima: zaposlenosti, obrazovanju i zdravstvenom stanju djetetovih roditelja ili skrbnika, vrsti naselja u kojima žive te ovisi o broju djece u tom kućanstvu. Tako pak prema istraživanju Babić i sur. (2015) ključni uzrok češćeg siromaštva kućanstava s većim brojem predškolske djece jest niža razina obrazovanja roditelja uz što je još veći problem to što u takvim obiteljima nema stalno zaposlenih osoba. Bez novčane sigurnosti i obrazovanja okoline u kojoj dijete odrasta, nije mu osiguran optimalan razvoj. Usmjerenošću i praćenjem takvih obitelji, najčešći su rezultati pokazali kako se djeca iz takvih obitelji i zajednica ne uključuju u aktivnosti koje bi pospješile kognitivni i emocionalni razvoj djece, što zbog spoznaje o takvoj potrebi, ali i zbog straha od socijalne isključenosti od strane drugih, okoline. Neobrazovanost pojedinca, skrbnika i roditelja djeteta, još je jedna od osjetljivih situacija za djetetov razvoj, no ona je u međudjelovanju sa siromaštvom koje utječe na dijete. Ako se dijete predškolske dobi ne uključuje u aktivnosti koje bi razvojno bile njemu potrebne i na njegovu dobrobit, osim vjerojatnih novčanih mogućnosti, prepreku stvara nerazumijevanje potrebe i benefita koje takve aktivnosti djetetu pružaju od strane obitelji tog djeteta, što nije nerazumljivo obzirom na znatno nižu razinu obrazovanja takve okoline.

Stanje rizika od siromaštva predškolske djece u Hrvatskoj, prema istraživanju Babić i sur. (2015), pokazuje kako je najveći rizik u ruralnim područjima Središnje i Istočne Hrvatske, a najmanji u području primorske/jadranske i zagrebačke regije. Obzirom na složenost pojma siromaštva općenito, ali i u Hrvatskoj, gdje do 2015. godine nije postojala niti jedna studija u kojoj djeca govore o siromaštvu, danas imamo primjer takvog istraživanja u kojem djeca sama ocjenjuju vlastitu dobrobit, a provela ga je Ajduković i sur. (2020) u gradu Zagrebu i okolici. Većina djece smatra da odrasta u dobrim stambenim i materijalnim uvjetima, no i dalje ne smijemo zanemariti određeni postotak djece koji nema uvjete za neometani rast i razvoj, a on još uvijek postoji. Istraživanjem je prikazano kako 5 do 6% djece, u 21. stoljeću nema dovoljno hrane za svaki dan. Takvi rezultati dovode u pitanje djetetovo pravo na preživljavanje pod koje ulazi pravo na prehranu koja ga neće zabrinjavati jer to je ono što je njegovo pravo te on na svojoj razvojnoj razini o tome još ne bi trebao grčevito razmišljati. Nadalje, prema istome istraživanju 3 do 6% djece u okolici Zagreba nema računala i

pristupa internetu, te se time niječe pravo djeteta na obrazovanje, sudjelovanje u vlastitom procesu rasta i razvoja koje je u skladu s vremenom i načinom života u kojem ono živi.

Tako su slijedom globalne okolnosti COVID-19 pandemije, stanje u kojem su se našla djeca koja nemaju ni jedno računalo u svojem kućanstvu, ili pak isto trebaju dijeliti sa svojom braćom, bila dodatno nepovoljno ugrožena, a njihova dobrobit je ponovno dovedena u pitanje. Djetetov istraživački potencijal u smjeru razvoja digitalnih kompetencija, apstraktnog razmišljanja i otkrivanja novih spoznaja kroz dostupnost interneta i tableta, laptopa, mobitela ili kompjutera, bila sa sigurnošću nepovratno uskraćena. Uzevši u obzir socijalnu diskriminaciju kojoj su djeca iz takvih kućanstava bila izložena, može se govoriti o direktnom lošem utjecaju na djetetovu emocionalnu dobrobit, u vidu razvoja vlastitog identiteta, samopoštovanja te ponajviše samoprihvatanja. Obrazovna dobrobit, koja bi trebala uključivati visoku uključenost djeteta u odgojno-obrazovne aktivnosti, je u kontradiktornoj poziciji naspram rezultata nekih istraživanja koja pokazuju da djeca predškolske dobi, koja žive u siromašnim obiteljima, kod kuće imaju manje od deset različitih knjiga. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje i njegovi ciljevi o osiguravanju obrazovne dobrobiti trebali bi uključivati identifikaciju različitih izvora učenja i njegovu primjenu, no u osjetljivoj situaciji poput siromaštva, ta je dobrobit u potpunosti uskraćena ili u najmanju ruku smanjena i nije cjelovita.

Također, osim utjecaja na obrazovnu, cjelokupnu socijalnu dobrobit, treba staviti naglasak i na tjelesnu dobrobit djece koja se nalaze u osjetljivim situacijama, rizičnim za njihov optimalan rast i razvoj, glede siromaštva. Tako uslijed lošeg financijskog stanja obitelji, javlja se nemogućnost osiguravanja lijekova za djecu koje ne pokriva zdravstveno osiguranje ili pak djeca u takvim uvjetima najčešće nemaju adekvatan higijenski pribor za njihovu dob, poput četkice za zube ili kreme za tijelo. Brojke koje su istraživanjima pokazale da 1/3 djece predškolske dobi, koja u Hrvatskoj žive na rubu siromaštva, nemaju dostupnog liječnika pedijatra (Babić i sur. 2015), zastrašujuće su obzirom da je temeljno pravo preživljavanja prema Konvenciji o pravima djeteta (1989) pravo na adekvatnu zdravstvenu pomoć. Stvarne brojke djece koja nemaju osiguran pristup liječniku, zastrašujuće su obzirom da tehnologija, znanost i sustav u cjelini svakodnevno napreduje i razvija se u pozitivnom smjeru.

Neovisno o pozitivnom procesu globalizacije koji obuhvaća i Republiku Hrvatsku, vidljivo je kako se ona i dalje se bori s osiguravanjem osnovnog prava djeteta.

Jedan od primjera osjetljive situacije, siromaštva i deprivacije jest pohađanje programa predškole. Tako prema Pravilniku o sadržaju i trajanju programa predškole u Republici Hrvatskoj (2014) ona je obvezni program odgojno-obrazovnoga rada s djecom u godini dana prije polaska u osnovnu školu i dio je sustava odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj iako statistički podaci pokazuju određene manjkavosti istoga. Prema istraživanju Babić i sur. (2015) svako treće dijete, čija je obitelj korisnik jednokratne pomoći ili pomoći za uzdržavanje, nije obuhvaćeno programom predškolskog odgoja u godini pred polazak u školu. Unatoč zakonima i propisima koji tvrde da osiguravaju i pružaju djetetu sve za njegovu dobrobit, potrebno je obratiti pozornost na one dijelove sustava koji nisu toliko vitalni, te je u tim trenucima dobrobit djeteta i njegov razvoj u cjelovitu psihofizičku osobu usporen ili čak trajno oštećen. Potrebno je pojmiti ulogu predškolskog sustava na dijete u kojem ono ima pravo na afirmaciju i ostvarivanje samoga sebe u istome, ali to je određenom manjkavošću sistema i dalje nekolicini djece uskraćeno.

4.2. Razvod braka roditelja i vrste razvoda

Prema Obiteljskom zakonu ("Narodne novine" br. 103/15., 98/19., 47/20.) razvod braka je definiran kao prestanak braka za života bračnih drugova koji se pokreće na zakonom propisani način i zbog zakonom propisanih uvjeta. Definicija tumači razvod kao prestanak braka za života bračnih drugova, no njezino je djelovanje i utjecaj širi od samih bračnih drugova. Razvod je životna situacija stresna za svakoga člana obitelji, a ponajviše za dijete. Upravo položaj i doživljavanje razvoda iz perspektive djeteta, tema je za istraživanje mnogim današnjim stručnjacima koji naglasak stavljaju na osiguravanje dobrobiti za dijete u redovitim situacijama djetetova života, a ponajviše u potrebitim osjetljivim situacijama kao što je razvod roditelja.

Kako će dijete reagirati na razvod roditelja ovisi o različitim čimbenicima poput kognitivnog razvoja i mogućnosti shvaćanja situacije u kojoj se našlo, potom njegovim individualnim osobinama i svim prethodnim iskustvima u kojima se našlo te na koji način je prolazilo kroz ta iskustva. Neovisno o vrsti razvoda, obzirom na

primjerice daljnju uspješnost komuniciranja između roditelja, dijete predškolske dobi na kognitivnoj razini nije sposobno sagledavati više aspekata konflikata kojeg promatra, te ima potrebu opredjeljenja za jednu stranu. Jedna od mnogih opasnosti poimanja djeteta tijekom čitavog procesa razvoda njegovih roditelja, prema Buljan Flander i Roje Đapić (2020) jest njihovo zaključivanje gdje oni razumiju ako je svađa gotova, sukoba više nema, te oni u većini slučajeva stvaraju novi krug nade da će roditelji ipak ostati zajedno. Dijete je u tim trenucima podvojeno u stvarnosti jer razumije jedno, a događa se nešto tome suprotno. Opisana emocionalna podvojenost jest direktan utjecaj na cjelokupan emocionalni razvoj djeteta i njegovu dobrobit. Ono se u tim situacijama nalazi na pragu potiskivanja emocija, što je u opoziciji ostvarivanja emocionalne dobrobiti prema Nacionalnom kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015), no, budući je to jedini način koji dijete poznaje, koristi ga da odvoji doživljaje i emocije kako bi doista moglo proživjeti stres u kojem se našlo. Važno je istaknuti i povezanost potiskivanja emocija sa socijalnom dobrobiti djeteta, u kojoj bi ono trebalo razumjeti i prihvaćati druge, poštivati norme i zajednicu. Konstantnim potiskivanjem emocija, dijete se počinje boriti za sebe na društveno neprihvatljive načine, fizički i verbalno se sukobljava s okolinom ili pak okolinu u potpunosti ignorira i pokazuje znakove anksioznosti. Jedan od spektra utjecaja i posljedica koje razvod može ostaviti na dijete jest i otuđenje. Ovisno o pojedincima koji se razvode, javlja se razina otuđenja ili ona pak uopće izostaje kod djeteta. Prema Buljan Flander i Roje Đapić (2020) otuđujućim ponašanjem smatraju se neprimjereni emocionalni pritisci od strane jednog roditelja na dijete, protiv drugog. U takvim je situacijama dijete u stresnoj situaciji, stavljeno pred zid odluke kojem će roditelju više vjerovati i/ili voljeti ga, te iako je anksiozno i ne može kognitivno jasno razlučiti i vidjeti širu perspektivu, na kraju ono se priklanja jednom od roditelja. Iako je dijete u takvim trenucima očito zauzelo stranu, emocionalne posljedice i odijeljenost od drugog roditelja zasigurno ostavljaju trag na njemu, što ne smije ostati bez djelovanja stručnjaka.

Obzirom na spoznaju i znanja o tome da svaka obiteljska zajednica nije ista, ima svoje specifičnosti i vlastitu kulturu u kojoj dijete raste, sam proces razvoda roditelja nikada ne može biti isti. Svaki razvod braka, odvajanje roditelja, iziskuje u potpunosti individualan pristup i drugačiji način djelovanja i rada s djetetom i roditeljima od strane stručnjaka. Upravo tu različitost razvoda braka opisale su

hrvatske stručnjakinje sa znanstvenog područja psihologije Buljan Flander i Roje Đapić (2020) u svojoj knjizi „Dijete u središtu (sukoba)“. Kriterij kojim su odredile stupanj razvoda jest kvaliteta, točnije, uspješnost komunikacije među roditeljima koji jesu u procesu razvoda. Tako se prvi stupanj naziva prijateljski razvod, potom slijedi razvod kao sklapanje posla i posljednji jest visokokonfliktni razvod.

4.2.1. Prijateljski razvod braka

Prijateljskim se razvodom smatra onaj razvod u kojem bivši partneri komuniciraju bez nekih većih teškoća, usmjereni su na dijete i nije im problem zajednički provoditi vrijeme s djetetom. Oni međusobno više nemaju romantične strasti, ali zadržavaju topao odnos i poznaju svoje granice te su složno usmjereni na zajedničko dijete.

4.2.2. Razvod kao sklapanje posla

Ovakav način razvoda uključuje razgovor i dogovaranje bivših bračnih partnera bez ikakvih emocija i topline; slično poslovnim sastancima. Obje su strane vrlo primjerene i civilizirane, rade na korektnosti i poštenim odnosima. Njihova komunikacija i surađivanje nikako ne uključuje nikakav oblik bliskosti, no nisu prisutni otvoreni sukobi ili međusobna zamjeranja.

4.2.3. Visokokonfliktni razvod

Ovim se razvodom dijete stavlja u središte konflikta kojeg imaju partneri koji su razvedeni ili su u procesu razvoda. Njihove svađe i nedostatak povjerenja s dozom izražajne netrpeljivosti nikada ne prestaju. Neovisno o proteklom vremenu, partneri su usmjereni na vlastite potrebe ili pak imaju iskrivljenu sliku usmjerenosti na zajedničko dijete pa ga pokušavaju “pridobiti“ za sebe. Međusobni napadi nalaze se na njihovim osobnim razinama te ni jedna strana ne pokazuje mogućnost, opciju prilagođavanja drugome.

4.3. Smrt bliske osobe

Proces suočavanja sa smrću bliske osobe u većini je slučajeva kompleksan i traje duži vremenski period za većinu odraslih osoba. Za samo dijete, smrt bliske osobe: roditelja, djedova i baka, braće ili sestara, ili drugih s djetetom blisko povezanih osoba, predstavlja stres i stanje šoka. Uspoređivanjem reakcija na smrt odraslih, i djetetovih reakcija, primjetno je kako dijete ne može kao odrastao čovjek pojmiti što smrt označava i zašto ona postoji. Odrastao čovjek, koji je svojim kognitivnim i emocionalnim razvojem na vrhuncu te poznaje svoje reakcije, očito će izražavati tugu, nelagodu, nevjericu i stanja šokiranosti, dok će dijete koje je u tim okolnostima najčešće biti pasivno i pokušavati razumjeti što se dogodilo. Ponajviše su teški trenuci za dijete ako ono nije imalo nikakvo iskustvo sa smrću iz šire okoline ili se s njime nikada nije pričalo o smrti što zbog njegove dobi, ali ponekad i nekih roditeljskih neznanja. Smrt bliske osobe predstavlja prestanak fizičkog odnosa s nekom osobom za dijete. Ono, zbog razlika u mentalnoj zrelosti od odraslog čovjeka, samo vidi što se dogodilo i ne može dublje razumjeti što će se sada s njim dogoditi kada se našao u takvoj situaciji. Razlike u shvaćanju, prihvaćanju i razumijevanju procesa smrti i umiranja uvjetovane su biološki, točnije razvojno. Tako proces žalovanja, tugovanja kod djece ovisi o njegovoj dobi, razvojnim i individualnim karakteristikama, te okolini u kojoj se nalazi i koja na njega utječe. Prema Dyregrov (2001), razumijevanje smrti kod djece razvija se usporedno s njihovim misaonim sazrijevanjem. Samim time suočavanje djeteta sa smrću bliske osobe razlikovati će se s njegovom dobi. Obzirom na dob djeteta i njegove razvojne mogućnosti, sposobnosti, u tim situacijama je uloga odgojitelja, roditelja i ostalih stručnjaka od krucijalne važnosti, a to se ponajviše moglo vidjeti tijekom prethodne tri godine trajanja Covid-19 pandemije. Djeca su tada bila, i danas u nekim zemljama jesu, izložena povećanoj razini susreta sa tom osjetljivom situacijom, no sami je nisu mogli preživjeti bez adekvatne pomoći i djelovanja kompetentnih odraslih osoba, pojedinaca, cjelokupne suradnje društva.

Dyregrov (2001) je u svojoj knjizi „Tugovanje djece“ istaknuo četiri skupine dječjih reakcija na gubitak. To su: emocionalne, misaone, tjelesne i ponašajne reakcije. Dječje emocionalne reakcije biti će vidljive kroz njegov osjećaj napuštenosti, anksioznost, samooptuživanje i tugu, a najizražajnija može biti čežnja za umrlim i osjećaj praznine bez te osobe koju dijete pokazuje različitim postupcima. Ovisno o karakternim osobinama djeteta, neki će kroz plač i tugu izražavati emocionalni vrtlog

u kojem su se neočekivano našli, dok će drugi sve te emocije izražavati kroz ljutnju, bijes i nerazumijevanje. Opisano suočavanje djeteta s emocionalnim stanjima ne mogu biti pogrešna niti ista u pravilu za svu djecu, te u skladu s time treba svakome djetetu dopustiti da proživi vlastite emocije i iskustvo. Misaone reakcije, koje se javljaju kod djeteta tijekom suočavanja i razumijevanja smrti vlastite bliske osobe, su različite za svako dijete. Neke od karakterističnih su opravdani šok i nevjerica, negiranje umiranja osobe, točnije njenog trenutnog fizičkog nepostojanja, konstantna zbunjenost i zabrinutost. Dijete u takvim situacijama pribjegava razmišljanju o smislu života, razlogu življenja te se vrlo vjerojatno počinje bojati za život drugih bliskih osoba ili i sam vlastiti život. Tjelesne reakcije kod djeteta koje se nalazi u osjetljivoj situaciji su mnoge: od boli u trbuhu, prsima i glavi, do pospanosti, umora i tjelesne pasivnosti. Stres u kojem se tijelo djeteta našlo mora se proživjeti, preciznije, i samo tijelo treba vrijeme da se suoči s novonastalim okolnostima te samo reagira na određene načine. Dijete, osim vidljive emocionalne i misaone konfuznosti, tada vrlo vjerojatno proživljava i neke fizičke bolove koje ne može kontrolirati. Uslijed cjelokupnih prethodnih reakcija, dijete ponašajno izražava sve ono što proživljava kroz različite vidljive postupke. Ono se počinje povlačiti od ljudi, prijatelja u vrtiću i obitelji, neumorno traži krivca i pravdu za svoju blisku osobu, ne želi se odvojiti od predmeta koji su pripadali toj osobi, plače te ima teškoće sa spavanjem i prehranom.

Tugovanje za bliskom osobom, kao i primanje same informacije o gubitku iste bliske osobe, iziskuje razumijevanje za naredni vremenski period i strpljenje od strane okoline. Prethodno opisane dječje reakcije na smrt bliske osobe, karakteristične su za njih no nikako nisu jedine, te kako bi to iskustvo, trauma i stres, prošli u što prirodnijem i zdravijem okruženju, odgojno-obrazovne ustanove i djetetova šira zajednica imaju važnu ulogu. Kako bi i u toj osjetljivoj, rizičnoj situaciji za djetetovu dobrobit naglasak ostao na najboljem interesu djeteta, potrebna je suradnja i cjeloviti usmjereni pristup djetetu koje se nalazi u ovakvoj situaciji. Tako prema Milanović i sur. (2014), u cjelokupnom procesu suočavanja sa smrću bliske osobe, važno je dijete i odrastao čovjek. Jedino se kvalitetnom suradnjom i djelovanjem koje će biti usmjereno na dobrobit djeteta i u takvoj osjetljivoj situaciji, mogu spriječiti dugoročne negativne posljedice na dijete.

4.3.1. Pet faza tugovanja prema Profaci

Prema Profaci (2007), postoji pet faza tugovanja djeteta iako su one podložne različitim promjenama, ovisno o dobi i kulturi zajednice u kojoj dijete ili odrasla osoba živi. Nije potrebno da dijete ili neka druga odrasla osoba prolazi faze tugovanja točno tim redoslijedom, no kako se proces tugovanja završi, osoba svojim tempom prolazi i vraća se u faze koje su mu razvojno i trenutno potrebne.

Prva je faza tugovanja u kojoj osoba, dijete, jest u stanju šoka, tuguje i nije će situaciju u kojoj se našlo. Osoba ne želi prihvatiti mogućnost završetka situacije u kojoj odjednom ne postoji osoba koja im je značila, uznemireni su i kao da ne razumiju da te osobe zaista više fizički nema. Sljedeća faza jest osvještavanje gubitka. Ova faza započinje odmah u prvim danima gubitka bliske osobe te može potrajati mjesecima. Osoba je u ovoj fazi svjesna gubitka bliske osobe, ali to ne želi prihvatiti, traži ju i nada se da će se situacija promijeniti, a osoba pojaviti. Takve nade dovode u sukob stvarnost i maštu, želje, nakon čega je osoba ljuta i tužna. Intenzitet će se ove faze smanjivati s vremenom. Treća faza tugovanja jest shvaćanje da je trenutna situacija stvarana. Neovisno o tuzi i boli koju osoba osjeća, ona zna da je to stvarnost. Tom sviješću u većini slučajeva se javljaju različite karakterne promjene kod osobe, primjerice povlačenje u sebe, stalna potreba za spavanjem i slično. Trenutak u procesu tugovanja kada osoba shvaća da je gubitak stvaran, ali prihvaća da mora krenuti dalje sa životom označava period zacjeljivanja i prema Profaci (2007) četvrtu fazu tugovanja. U toj fazi osoba preminulog stavlja u misli, srce i sjećanja, ali ima više energije i elana za nastavkom vlastitog života bez te bliske osobe. Većinom se osobe u toj fazi zaokupljaju različitim aktivnostima i manje misle na tužni događaj u kojem su se našli. Posljednjom fazom tugovanja smatra se faza obnavljanja. Tugujuća osoba stvara svijest o sebi, o smislu vlastitog života te se uči i suočava sa življenjem vlastita života iako i dalje tuguje za bliskom osobom. U toj je fazi osoba svjesna da će joj uvijek nedostajati nepostojanje bliske osobe, ali se uči živjeti s tim osjećajem te preuzima odgovornost za nastavak vlastitog života.

5. ULOGA ODGOJITELJA U OSJETLJIVIM SITUACIJAMA

Osjetljivim situacijama opisane su neke visokorizične situacije koje potencijalno mogu utjecati loše na djetetovu cjelokupnu dobrobit. Djetetu je različitim dokumentima zakonom zagarantirano pravo na njegov najbolji interes, no ono samo zbog svoje razvojne, kognitivne i fizičke sposobnosti, bez kvalitetne i kompetentne okoline ne može imati ostvareno propisano pravo.

Siromaštvo i rizik od istog, razvod djetetovih roditelja i smrt djetetove bliske osobe, situacije su od iznimne osjetljivosti te iziskuju kvalitetnu povezanost odgojnih faktora poput obitelji, vrtića i cjelokupnog društva. Govoreći o ulozi odgojno-obrazovnog sustava, te samih odgojitelja, nužno je naglasiti da dijete koje prolazi kroz osjetljive situacije, ili u njima već duže vrijeme živi, sam odgojitelj ne može u jednoj reakciji učiniti sve kako bi dijete iz takvih okolnosti izašlo neoštećene dobrobiti. Obilježje suvremenog kompetentnog odgojitelja, koji nije u nadređenom odnosu naspram djeteta, jest cjeloviti i multidimenzionalan, individualan pristup svakome djetetu i njegovoj okolini u svakoj situaciji. Vodeći se takvim pristupom, uloga odgojitelja u osjetljivim situacijama biti će različita u svakoj pojedinoj situaciji, te će obzirom na razinu kompetentnosti svaki odgojitelj znati prepoznati individualne potrebe i karakteristike svakog djeteta u skupini te mu omogućiti odgovarajuću potrebnu podršku. Vodeći se teorijom cjeloživotnog učenja, odgojitelj neće stati na trenutnim spoznajama o nekoj temi te bi trebao uvijek istraživati i produbljivati vlastita znanja i spoznaje kako bi mogao pravovremeno i ispravno reagirati vidjevši i našavši se u osjetljivoj situaciji sa samim djetetom. Osim znanja koje stoji iza kompetentnog odgojitelja, Milanović i sur. (2014) su, prema Pregrad (1997), navele da je važno ostaviti mjesto da dijete svojom prirodnošću vodi i uči odraslog kako da se brine o njemu, te da to uvijek bude u nježnosti i poštovanju djeteta kao jednako kompetentne i samosvjesne osobe. Potrebno je uzeti u obzir djetetov individualni razvoj i proces učenja, razumijevanja i doživljavanja svijeta, te tim ritmom djelovati u skladu s djetetovom dobrobiti te ne dopustiti da neki ustaljeni pristupi moraju odgovarati svakome djetetu.

Siromaštvo, kao jedan od rizičnih faktora koji utječu na djetetovu dobrobit, odgojitelji imaju dužnost pravovremeno prepoznati. Djetetova tjelesna dobrobit je u većini slučajeva ugrožena, nedostatkom hrane u siromašnim, depriviranim obiteljima u kojima dijete boravi. Proces praćenja djetetova razvoja u ovom je segmentu vrlo

važan. Postoje različite reakcije djeteta koje mogu ukazivati na neuhranjenost, točnije djetetovu pothranjenost zbog nedostatka novaca kojim bi hranu djetetova obitelj osigurala. Primjetna nervoza, kontinuirani umor djeteta i pospanost, potreba za spremanjem preostale hrane za kasnije jer mu je već osviješteno da možda neće imati što jesti za večeru, samo su dio od mogućih situacija koje odgojitelj može doživjeti u praksi. Već je prethodno objašnjena važnost cjelovitog pristupa ovoj osjetljivoj situaciji, koju odgojitelj kao djetetova subjektivna, ali objektivna strana može i treba zastupati. Primjećivanjem znakova nedostatka hrane ili primjerice odjeće, odgojitelj bi trebao procesom praćenja te razgovorom sa dostupnim stručnim suradnicima, dogovoriti sljedeće korake. Uvijek je važno odvojiti osobna očekivanja i pretpostavke, a ponajviše osuđivanje roditelja koji se iz opravdanih ili uzročno posljedičnih razloga nalaze u ovoj situaciji. Uloga odgojitelja je osvijestiti sebi i roditeljima važnost osiguravanja dobrobiti djeteta koja je u osjetljivoj situaciji od siromaštva već ugrožena, ali mora biti promijenjena i u potpunosti osigurana svakome djetetu na bilo koji mogući provediv način.

Razvod braka roditelja djeteta jedna je od osjetljivih situacija u kojima djetetova dobrobit najčešće nije u potpunosti ili uopće osigurana. Odgojitelj, kao odgojno-obrazovni djelatnik i odrasla osoba u čijem okruženju dijete provodi veći dio svojeg dana, ima ulogu biti podrška te ima odgovornost osiguravanja najboljeg interesa za dijete. Kroz prethodna poglavlja navedene su vrste razvoda i utjecaji na djetetovu dobrobit, no odgojiteljeva uloga u čitavom procesu ne smije bit pasivna. Dolasci roditelja po dijete u vrtić, djetetovi komentari, reakcije i cjelokupno ponašanje u procesu u kojem se našlo, mogu biti pokazatelji narušavanja njegove subjektivne, obrazovne i socijalne dobrobiti. Odgojitelj u svojem djelovanju pruža podršku i roditeljima i djeci, no ne ostavlja rad na odnosu samo na toj razini te usmjerava i roditelje i dijete na razgovore sa stručnim suradnicima te ukazuje na moguće prepreke i opasnosti vezane za ostvarivanje dobrobiti djeteta. U takvim je situacijama ponovno važna objektivnost i sloboda od vlastitih očekivanja i cjelokupnog skrivenog kurikuluma samog odgojitelja, ali i roditelja koji se nalaze u samom procesu, kako bi pristup situaciji bio što kvalitetniji i individualniji baš za to dijete. Također prema Buljan Flander i Roje Đapić (2020) postoji rizik od shvaćanja najboljeg interesa djeteta gdje one ističu, prema Preuett i sur. (2000), opasnost od procjene djetetova najboljega interesa kroz prizmu deficita roditeljskih kompetencija, a ne kroz djetetove potrebe i

utvrđivanje roditeljske sposobnosti da ih zadovolji. Uslijed mnogih opasnosti od ugrožavanja djetetove dobrobiti kroz proces razvoda, odgojitelj treba obratiti pozornost na znakove otuđenja djeteta i roditelja, te djelovati u smjeru osvješćivanja i osnaživanja roditeljske uloge koja se razvodom braka nije promijenila ili umanjila i nestala, već ostala ista, te na njoj treba kontinuirano obostrano raditi kako dijete ne bi postalo središte sukoba tih dvaju roditelja.

Kroz sam proces razvoda braka roditelja djeteta, odgojitelj djetetu pruža podršku i sigurnost, ali nikako ne može zamijeniti roditeljsku ulogu i važnost rješavanja i razgovaranja o situaciji u kojoj se dijete nalazi. Također, prema Milanović i sur. (2014), neizostavno je shvaćanje djeteta kao samosvjesnog bića te mu u čitavom procesu tako treba pristupati jer time mu odgojitelj pruža podršku i sigurnost, a oni se tako lakše prilagođavaju i razumijevaju novonastalu izvanrednu situaciju u njihovom životu. Odgojitelj i vrtić kao ustanova u kojoj će dijete i dalje provoditi najviše vremena, neovisno o procesu u kojem su se njegovi roditelji našli, jest mjesto u kojem bi trebala postojati kontinuirana pogodna okolina za izgrađivanje i njegovanje djetetova osjećaja sigurnosti, prihvaćenosti, pripadanja i poštovanja. Dijete je u vrtiću u stalnom kontaktu i interakciji s vršnjacima i odraslima te se ostvaruje kao osoba i nalazi izvore podrške za osjetljivu situaciju razvoda braka njegovih roditelja. Odgojitelj koji sada još više treba pratiti djetetov razvoj, napredak i promjene u ponašanju, treba djelovati tako da ga ne spašava od izražavanja emocija, već ga aktivno sluša i dopušta mu da prepozna, izražava i samo daje ideje o rješavanju problema. Tek kada se djetetu pruži sloboda od strane odgojitelja da izrazi vlastite emocije, one neće ostati potisnute, a zasigurno neće doći do anomalija u emocionalnom razvoju djeteta.

Osjetljivost smrti bliske osobe za dobrobit djeteta i uloga odgojitelja u tom procesu jest kompleksna i složena kao i prethodno navedene dvije osjetljive situacije. Tako prema Milanović i sur. (2014), odgojitelj treba u svojoj osnovi odgojiteljske profesije slušati, razumijevati, pružati potporu i pomagati djetetu i odraslim osobama koliko zna i koliko njegove sposobnosti to omogućuju. Nije potrebno da odgojitelj rješava probleme i zamjenjuje ičiju ulogu u djetetovu životu, već da bude autentična osoba koja djetetu ostavlja prostor da u situaciji stresa i suočavanja sa gubitkom bliske osobe, daje slobodu da dijete podijeli s njime baš onoliko koliko je ono u tom trenutku spremno podijeliti s njime o vlastitom iskustvu. Opasnost s kojom se odgojitelj susreće

u trenucima življenja važne uloge u osjetljivoj situaciji smrti bliske djetetove osobe je istaknula Milanović i sur. (2014) prema Pregrad (1997), a to je suočavanje samog odgojitelja s vlastitom bespomoćnošću, čime se ruši odgojiteljeva vlastita slika zaštitnika i sigurnih djetetovih vodiča kroz život. Takva opasnost može dovesti dijete u situaciju tješnja i pružanja podrške odgojitelju, a ne obrnuto, što nikako nije osiguravanje dobrobiti za dijete. Važna je otvorena i iskrena podrška djetetu tijekom suočavanja i proživljavanja ove osjetljive situacije, te imajući u vidu djetetovu kompetentnost nikako mu ne tajiti stvarnu sliku situacije, točnije smrt neke osobe jer koliko god potresna i teška situacija smrti bliske osobe može biti, dijete je ima pravo znati, a ne biti dovedeno u zamku laži i pretvaranja od ljudi koji ga okružuju. Svako će dijete na svoj način izražavati emocije i misli, te mu odgojitelj treba dopustiti i razumjeti njegov tempo i ritam doživljavanja života i suočavanja sa smrću.

5.1. Važnost partnerstva i suradnje tijekom osjetljivih situacija

Zajednički cilj i svrha surađivanja i partnerskog odnosa između roditelja, skrbnika djeteta i odgojitelja, točnije čitave odgojno-obrazovne ustanove, vrtića jest dobrobit djeteta. Isti zajednički cilj doveden je u pitanje u mnogim i različitim situacijama kada pojedinci nisu svjesni vlastite uloge, svrhe u čitavom procesu. Odgojitelji i roditelji osim što imaju zajednički cilj djelovanja na dobrobit djeteta, moraju poznavati sebe i vlastita znanja, uvjerenja i osjećaje kako bi mogli obuzdati skriveni kurikulum, vlastiti temperament i djelovati usmjereno. Također je neizostavno poznavanje djetetove individualnosti, prava, potreba i njegovih potencijala, kako bi zajedničko djelovanje na dijete bilo individualno primjereno baš njemu.

Važnost surađivanja u osjetljivim situacijama trebala bi doći do izražaja jer bi se njime cjelovito djelovalo na dobrobit djeteta u novonastaloj situaciji. Percipiranjem obiju strana kao kompetentnih i onih od kojih se može nešto naučiti, otvara se prilika komunikaciji koja neće biti isključujuća, već na podršku i međusobno obogaćivanje. Stoga, gledajući proces suradničkih odnosa, prema Bogatić i sur. (2018), jest odgovornost svih koji su u taj odnos uključeni te samo takav odnos može doprinijeti kulturi zajednice koja je usmjerena ka dobrobiti djeteta. Takvim međusobnim odnosima roditelj i roditeljstvo od strane odgojitelja ne smije biti shvaćeno kao “vreća

vještina“ kako to u knjizi o suradnji, partnerstvu govori Ljubetić (2014), već kao dvosmjernan proces razvoja osobe i njezinog ostvarenja i napredovanja. Sam proces roditeljstva ovisi o kulturi i zajednici koja ga okružuje te tako prema Bronfenbrennerovoj ekološkoj teoriji iz 1985. godine, međusobno dijete i roditelj, odgojitelj, djeluju i mijenjaju jedni druge.

Osjetljive situacije nešto su rizično i drugačije od tipičnih situacija te samim time iziskuju širi i različitiji aspekt surađivanja i partnerskog djelovanja s obje strane. Suradnički odnos roditelja i odgojitelja prema Bogatić i sur. (2018) treba biti slika individualnog pristupa i poštivanja roditeljskog, ali i odgojiteljskog pluralizma. Odgojitelj kao profesionalac u tim odnosima mora odnos suradnje i partnerstva s roditeljima doživljavati profesionalno te ne ostavljati prostora osjećajima. Partnerskim odnosom se na obje strane gleda kao na stručnjake, samo iz različitih područja, roditelje kroz odgoj i poznavanje vlastitog djeteta, dok odgojitelje u profesionalnom smislu. Prepreke u suradnji i partnerstvu su uvijek moguće, no jedino će međusobno uvažavanje i naglašavanje očekivanja i želja jednih od drugih dovesti do zajedničkog cilja. Osjetljive situacije su osjetljive za dijete čija je dobrobit u središtu odgojitelja i roditelja, no ne smije biti zanemarena osjetljivost novonastale situacije i za same roditelje. Cjelovitim pristupom i djelovanjem roditelja, odgojitelja i samog djeteta koje ne smije biti izostavljeno iz suradničkih odnosa, svaka osjetljiva situacija neće se doživljavati kao zid, već kao izazov za zajedničku suradnju i zajedničko premošćivanje problematičnih situacija, a cijelo vrijeme vođeni dobrobiti djeteta.

6. ZAKLJUČAK

Usmjerenost na dobrobit djeteta jedna je do najvažnijih zadaća odgojno-obrazovnih ustanova, njenih stručnjaka te djetetovih roditelja i skrbnika. Danas je potrebno veći naglasak staviti na osvještavanje iste usmjerenosti na djetetovu dobrobit, kada situacije u djetetovom životu nisu one tipične, već osjetljivije i rizičnije za njegov cjelovit optimalan rast i razvoj. Prema rezultatima brojnih svjetskih i hrvatskih istraživanja, ukazano je na sve veći rizik od siromaštva djece predškolske dobi i posljedice koje isto uzrokuje. Također, sve je veći porast jednoroditeljskih obitelji, točnije obitelji u kojima se roditelji razvođe, a dijete u toj situaciji ostaje u središtu tih sukoba. Nadalje, najnovijom situacijom kojom je pogođen cijeli svijet, a to je pandemija bolesti Covid-19, sve je više djece čiji su najmiliji, oni bliski, preminuli. Čitav sustav treba se znati prilagoditi i suočiti s tim situacijama, a da pri tome ne ošteti prava djeteta i njegovu dobrobit.

Svaka je osjetljiva situacija posebna i drugačija od druge, no kroz svaku od njih dijete mora proći i proživjeti ju na svoj način. Potreban je izniman trud stručnjaka, odgojitelja i roditelja kako bi djetetovo proživljavanje takvih situacija bilo čim manje stresnije i bez trajnih posljedica. Takvim usmjerenim djelovanjem na dobrobit djeteta gdje isto djelovanje nije odvojeno od djetetovog najboljeg interesa, te ono samo nije objekt u osjetljivim situacijama već sukonstruktor i jednako cjelovito biće, djetetova prava, potrebe i potencijali neće biti ugroženi. Kroz partnerstvo i suradnju cijelog tima stručnjaka, zajednice u kojoj dijete živi i djetetovim roditeljima koji jedni druge međusobno uvažavaju, podržavaju i poštuju, osnažuje se i olakšava proces djelovanja istih osoba u procesu osjetljivih situacija. Društvo u takvim situacijama ne smije ostati pasivan promatrač, već također aktivni pomagač i suradnik gdje će kroz različite nove mjere zapošljavanja, otvaranja većeg broja odgojno-obrazovnih ustanova te različite oblike psihološke i obrazovne podrške obiteljima i stručnjacima, unaprjeđivati i djelovati na djetetov cjelovit rast i razvoj.

Svako je dijete različito i posebno na svoj način, pa će tako i svaku osjetljivu situaciju proživjeti drugačije od nekog drugog djeteta. Kontinuiranim obrazovanjem, radom na sebi i uvažavanjem drugih i drugačijih, svaki odgojitelj otvara prostor za djelovanje koje će biti usmjereno na djetetovu dobrobit. Dijete nije i ne može biti objekt u procesu vlastitog odgoja i obrazovanja, a također ne smije biti doživljavano kao pasivni nekompetentni primatelj svega što mu se prenosi. Kako bi usmjerenost na

dijete u svim, ali i u osjetljivim situacijama koje se dogode u dječjim životima, bila na vrhu i primarnom položaju, potrebno je da pojedinci izađu iz okvira vlastitih i tuđih očekivanja, prošlih pretpostavki i paradigmi te krenu aktivno tražiti i stremiti boljem i cjelovitijem pristupu djetetu, neupitno osiguravajući mu njegovu dobrobit.

LITERATURA

Ajduković, M., Rajhvajn Bulat, L., Sušac, N., Vejmelka, L. (2020). *Subjektivna dobrobit djece u Hrvatskoj*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

Ajduković, M., Benjak, T., Keresteš, G., Kregar Orešković, K., Ljubešić, M., Mataga Tintor, A., Matančević, J., Pavić Šimetin, I., Pekeč Knežević, M., Šalinović, M., Vejmelka, L., Vlajčević, M., Vlahović Štetić, V., Žaja, T. (2017). *Indikatori dobrobiti djece*. Prijedlog dokumenta. RH Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku.

Babić, N. (2014). *Suvremeno djetinjstvo: teorijski pristupi, prakse i istraživanja*. Filozofski fakultet Osijek.

Bogatic, K., Visnjic Jevtic, A., Campbell Barr, V., Georgeson, J. (2018.). *Initial Literature Review - Interpreting Child-centredness to Support Quality and Diversity in Early Childhood Education and Care*. Project report.

Child-centred approach across disciplines (2019.). Project title: *Migrant children and communities in a transforming Europe*. Research and Innovation Action. Znanstveno-raziskovalno središče Koper. Slovenia.

Dyregrov, A. (2001). *Tugovanje u djece*. Educa.

Letina, A. i Lacković, L. (2021). Obrazovno, odgojno i praktično značenje nastavnog predmeta Priroda i društvo u holističkom razvoju učenika. *Napredak*, 162 (1 - 2), 101-120.

Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice*. Element.

McAuley, C., Rose, W. (2010). *Child Well-being: Understanding Children's Lives*. Jessica Kingsley Publishers.

https://books.google.hr/books?id=4x0QBQAAQBAJ&printsec=copyright&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (21.4.2021.)

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta [MZOS]. (2015). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Republika Hrvatska, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.

Milanović, M. i sur. (2014). *Pomozimo im rasti, priručnik za partnerstvo odgojitelja i roditelja*. Golden marketing – Tehnička knjiga.

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja [NCVVO]. (2012). *Priručnik za samovrednovanje ustanova ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja* (2012).

Obiteljski zakon

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_103_1992.html (23.4.2022.)

Petrović-Sočo, B. (2009). *Značajke suvremenog naspram tradicionalnog kurikulumu ranog odgoja*. <https://hrcak.srce.hr/clanak/174510>

Pintar, Ž. (2020). Slika suvremenog odgojitelja u paradigmi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. *Metodički ogledi*, 27(2), 75-103. <https://doi.org/10.21464/mo.27.2.7>

Pintar, Ž. (2020). *Tradicionalna paradigma i progresivizam suvremene paradigme ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja*. <https://hrcak.srce.hr/file/360108>

Profaca B. (2007). *Kako pomoći tugujećem djetetu*. Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba.

Roje Đapić, M. i Buljan Flander, G. (2020). *Dijete u središtu (sukoba) Razvod roditelja, visoki konflikt i otuđenje: Znanost, teorija i klinička praksa.. MM*.

Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić - zajednica koja uči, mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*. Spektar medija.

Svjetska zdravstvena organizacija (2020), »WHO announces COVID-19 outbreak a pandemic«.

Dostupno na:

<https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/news/news/2020/3/who-announces-covid-19-outbreak-a-pandemic> (16.6.2022.)

Šeparović, M. (2014). *Dobrobit djeteta i najbolji interes djeteta u sudskoj praksi*. Novi informator.

Šučur, Z., Kletečki Radović, M., Družić Ljubotina, O., Babić, Z. (2015). *Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u republici Hrvatskoj*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

Tankersley, D., Brajković, S., Handžar, S., Rimkiene, R., Sabaliauskiene, R., Trikić, Z., Vonta, T. (2012). *Teorija u praksi – priručnik za profesionalni razvoj odgajatelja*. Pučko otvoreno učilište.

Ujedinjeni narodi [UN]. (1989). *Konvencija o pravima djeteta*. Generalna skupština. https://www.unicef.org/croatia/sites/unicef.org.croatia/files/201910/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf (24.2.2022.)

Višnjić Jevtić, A., Visković, I., Rogulj, E., Bogatić, K., Glavina, E. (2018). *Izazovi suradnje Razvoj profesionalnih kompetencija odgojitelja za suradnju i partnerstvo s roditeljima*. Alfa.

Visnjic Jevtic, A., Visković, I. (2021). *What about Us? – Children's Perspectives on their Wellbeing*.

Višnjić Jevtić, A., Visković, I. (2021). *Roditeljstvo u vrijeme pandemije Covid-19: perspektiva roditelja djece rane i predškolske dobi*.

<https://hrcak.srce.hr/260362> (16.6.2022.)

Vuletić, S., Karačić, S., Amabilis Jurić, K. (2017). *Percepcija smrti i žalovanja iz dječje perspektive u pedijatrijskoj palijativnoj skrbi*.

<https://hrcak.srce.hr/file/285962> (29.4.2022)